

Crna Gora
Ministarstvo finansija

Adresa: ul. Stanka Dragojevića 2,
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 242 835
fax: +382 20 224 450
www.mif.gov.me

Br: 09-12-430/22-15379/2

Podgorica, 17.06.2022. godine

MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA I TURIZMA
-n/r ministru, gospodinu Goranu Đuroviću-

Poštovani gospodine Đuroviću,

Povodom *Predloga akcionog plana za 2022–2023. godinu Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2020 – 2024. godina*, Ministarstvo finansija daje sljedeće

MIŠLJENJE

Na tekst *Predloga akcionog plana* i pripremljeni *Izveštaj o analizi uticaja propisa*, sa aspekta implikacija na poslovni ambijent, nemamo primjedbi.

U *Izveštaju o analizi uticaja propisa* navedeno je da za implementaciju predmetnog *Akcionog plana za period 2022-2023. godinu*, za sve aktivnosti su definisani izvori finansiranja na bazi nacionalnog budžeta, IPA fondova, drugih donatora kao i doprinosa iz privatnog sektora. Za realizaciju planiranih aktivnosti u 2022. godini, ne zahtijeva obezbjeđenje dodatnih budžetskih sredstava, već su ista opredijeljena *Zakonom o izmjenama i dopuni Zakona o budžetu za 2022. godinu* u ukupnom iznosu 552.700,00 €, i to kod institucija: *Ministarstvo nauke i tehnološkog ravoja* u iznosu od 10.000,00 €, *Centar za stručno obrazovanje* iznos od 42.700,00 € i *Zavod za zapošljavanje Crne Gore* u iznosu od 500.000,00 €.

Imajući u vidu navedeno, *Ministarstvo finansija* sa aspekta budžeta, nema primjedbi na *Predlog akcionog plana za 2022-2023. godinu Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2020-2024. godinu*.

Ističemo, da će iznos sredstava potreban za realizaciju predmetnog *Akcionog plana* u 2023. godini, biti predmet razmatranja prilikom procesa izrade godišnjeg *Zakona o budžetu*. Takođe, s obzirom da se radi o udruživanju finansijskih sredstava iz različitih izvora, ukazujemo da je implementaciju aktivnosti predviđenih ovim planom potrebno uskladiti sa stepenom ostvarenja sredstava iz predviđenih izvora.

S poštovanjem,

MINISTAR

nar Aleksandar Damjanović

IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ ANALIZI PROCJENE UTICAJA PROPISA

PREDLAGAČ PROPISA

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Direktorat za unapređenje konkurentnosti

NAZIV PROPISA

Akcioni plan za 2022-2023. godinu, Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2020-2024.godina

1. Definisane probleme

- Koje probleme treba da riješi predloženi akt?
- Koji su uzroci problema?
- Koje su posljedice problema?
- Koji su subjekti oštećeni, na koji način i u kojoj mjeri?
- Kako bi problem evoluirao bez promjene propisa ("status quo" opcija)?

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je u skladu sa Programom rada Vlade Crna Gora za 2022. godinu, tematski dio, tačka 58 (II kvartal) pripremilo Akcioni plan za 2022-2023. godinu, Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2022-2023. godina.

Akcionom planom za 2022-2023. godinu su jasno definisani strateški i operativni ciljevi, mjere i aktivnosti za razvoj i promociju cjeloživotnog preduzetničkog učenja na svim nivoima obrazovanja, čiji efekti realizacije direktno targetiraju sve ciljne grupe obuhvaćene akcionim planom (djecu, osnovce, srednjoškorce, studente, odrasle, mlade, žene, početnike u biznisu i postojeće privredne subjekte).

Akcionim planom za 2022-2023. godinu posebno su naglašene one aktivnosti kojima je potrebno posvetiti dodatnu pažnju za njihovu uspješnu realizaciju i punu implementaciju, a odnose se **nastavak obuka za nastavnike** o ključnim kompetencijama za preduzetničko učenje na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, kako bi se osigurala puna implementacija preduzetničkog učenja kroz nastavne planove i programe.

Pored kontinuiranih aktivnosti na implementaciji preduzetničkog učenja na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, dodatni akcenat je stavljen i na realizaciji **vannastavnih aktivnosti**, čije sprovođenje je bilo otežano tokom 2020/2021. godine zbog složene epidemiološke situacije izazvane korona virusom. Vannastavne aktivnosti razvijaju smisao za inicijativu i preduzetništvo kod učenika i potrebno je od školske 2022/2023. godine više pažnje posvetiti njihovom sprovođenju, što je prepoznato i samim Akcionim planom za 2022-2023. godinu. Uvođenje **predmeta Ključna kompetencija** u nastavne planove i programe učiteljskih fakulteta, kao i studijske programe neekonomskih fakulteta, jedan je od izazova kojem treba posvetiti dodatnu pažnju u narednom periodu.

Jačanje saradnje između **vaspitno-obrazovnih institucija i privrede** u cilju usaglašavanja obrazovnih programa sa potrebama tržišta rada je takođe prepoznato kao jedan od prioriteta na kome se treba raditi u narednom periodu, kao i na **razmjeni primjera dobre prakse u formalnom i neformalnom obrazovanju, monitoringu i evaluaciji sprovedenih programa**, i kreiranju trening modulima za različite ciljne grupe – žene, mladi, potencijalni preduzetnici, start-upovi, preduzeća koja imaju potencijal daljeg rasta i razvoja, izvozno orjentisana preduzeća, porodični biznisi, treninzi za preduzeća koja se bave zelenom ekonomijom i sl., jačanju programa mentorstva i što većem većem broju aplikacija za korišćenje raspoloživih finansijskih instrumenata u okviru EU programa.

U ovom pogledu je važno nastaviti sa uspostavljanjem većeg broja partnerstava između vaspitno-obrazovnih ustanova i privrede naročito kroz **sistem dualnog obrazovanja**. Ministarstvo prosvjete kao resorno ministarstvo u saradnji sa Privrednom komorom Crne Gore i Centrom za stručno obrazovanje treba da nastavi sa aktivnostima u pravcu prepoznavanja značaja dualnog obrazovnog sistema i njegovog praktičnog sprovođenja, kako bi se uskladila obrazovna politika sa potrebama tržišta rada i tržištu ponudio kadar odgovarajućih stručnih profila.

Akcionni plan 2022-2023. godina posebnu pažnju posvećuje sprovođenju aktivnosti od strane **Nacionalnog partnerstva za preduzetničko učenje**, kao tijela koje se bavi promocijom preduzetničkog učenja i primjera dobre prakse, kako u formalnom tako i neformalnom obrazovanju.

Uzimajući u obzir važnost samog dokumenta, a u cilju kvalitetne izrade istog, obavljene su konsultacije sa resornim institucijama iz javnog sektora koje su od značaja za učešće u izradi politike cjeloživotnog preduzetničkog učenja, kao i sa predstavnicima biznis asocijacija, akademske zajednice, nevladinog sektora i međunarodnih organizacija u cilju uključivanja svih relevantnih aktera usmjerenih na razvoju politike cjeloživotnog učenja. U kreiranju Akcionog plana 2022-2023. godina učestvovali su predstavnici Radne grupe imenovani Odlukom Ministarstva ekonomije, br.30-50/2019-5 od 15. aprila 2019. godine, kako bi Akcionni plan predstavljao realnu sliku ciljeva i mjera u pogledu sprovođenja aktivnosti definisanih Strategijom za cjeloživotno preduzetničko učenje 2020-2024. godina.

Kada govorimo o **subjektima koji su oštećeni**, mladi ljudi, svršeni srednjoškolci, su najranjivija ciljna grupa koja teži da nakon završenog školovanja nađe posao kod poslodavca. U tom neskladu između ponude i tražnje za odgovarajućim znanjima i vještinama, dolazi do izražene nezaposlenosti mladih ljudi, pa je stoga potrebno raditi na usklađivanju obrazovne politike sa potrebama tržišta rada. Takođe, iskustva udruženja poslodavaca, kroz saradnju sa preduzećima, ukazuju na problem neadekvatne radne snage, u smislu znanja i odnosa prema poslu/obavezama, što dodatno govori da postoji disbalans između potražnje i ponude kvalitetne radne snage na tržištu rada u Crnoj Gori.

Cilj svakog obrazovnog sistema, a tako i crnogorskog, jeste podrška ostvarenju vizije društva zasnovanog na znanju. U tom smislu, uloga preduzetničkog učenja je nezamjenljiva jer se kroz razvoj preduzetničkih znanja, kompetencija i stavova kod djece, učenika i studenata stvara osnov za njihov doprinos ukupnom socio - ekonomskom razvoju. Ne sprovođenjem politike cjeloživotnog preduzetničkog učenja, počev od najranijeg uzrasta, do usklađivanja obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada kroz uspostavljanje sistemskog okvira za istraživanje i praćenje potreba za obukom i unapređenjem znanja i vještina, ne bi mogli da se „*proizvedu*“ mladi ljudi, koji bi svojim znanjima i kompetencijama mogli da odgovore potrebama tržišta rada, što bi doprinjelo zadržavanju „statusa quo“.

2. Ciljevi

- Koji ciljevi se postižu predloženim propisom?
- Navesti usklađenost ovih ciljeva sa postojećim strategijama ili programima Vlade, ako je primjenljivo.

Akcionni plan za 2022-2023. godinu definiše sljedeće strateške ciljeve:

- **SC1: UNAPRIJEDITI RAZVOJ PREDUZETNIČKE KOMPETENCIJE NA SVIM NIVOIMA FORMALNOG OBRAZOVANJA:** poboljšati implementaciju preduzetničkoga učenja na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, stvoriti preduslove za uvođenje preduzetništva na nastavničke studije i druge neekonomske fakultete u zemlji.
- **SC2: UNAPRIJEDITI REALIZACIJU PREDUZETNIČKOG UČENJA U OKVIRU NEFORMALNOG OBRAZOVANJA:** poboljšati razvoj preduzetničkih kompetencija, znanja i vještina kroz mapiranje potreba sektora MSP i organizovanje specijalizovanih obuka za MSP, unaprijediti vještine i preduzetničke kompetencije za različite ciljne grupe: nezaposlene, mlade, žene, odrasle itd.
- **SC3: POVEĆATI EFIKASNOST FUNKCIONISANJA SISTEMA PREDUZETNIČKOG UČENJA:** obezbijediti institucionalizaciju i održivost Nacionalnog partnerstva za preduzetničko učenje, povećati informisanost ciljnih grupa i šire javnosti o preduzetničkom učenju i promovisati primjere dobre prakse preduzetničkog učenja.

U okviru definisanih strateških ciljeva, definisano je i **6 operativnih ciljeva**. Svi operativni ciljevi praćeni su sa odgovarajućim indikatorima učinka u smislu početne vrijednosti za 2021. godinu i projekcija u vidu ciljne vrijednosti za 2023. i 2024. godinu.

Ciljevi programske politike za cjeloživotno preduzetničko učenje su usklađeni sa ključnim strateškim dokumentima u ovoj oblasti: Strategijom razvoja stručnog obrazovanja u Crnoj Gori (2020-2024), Strategijom razvoja visokog obrazovanja u Crnoj Gori (2021-2025), Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2021-2025, Srednjoročnim programom rada Vlade 2022-2024. godine, Programom ekonomskih reformi Crne Gore 2021-2023. godine, kao i sa ključnim EU dokumentima iz ove oblasti kao što je Aktom o malim preduzećima (SBA), Torinskim procesom, Horizon Europe 2021-2027.

3. Opcije

- Koje su moguće opcije za ispunjavanje ciljeva i rješavanje problema? (uvijek treba razmatrati "status quo" opciju i preporučljivo je uključiti i neregulatornu opciju, osim ako postoji obaveza donošenja predloženog propisa).
- **Obrazložiti preferiranu opciju?**

Dalji napredak u razvoju politike cjeloživotnog preduzetničkog učenja zavisi od unapređenja okvirnih uslova usmjerenih ka potpunom zaokruživanju procesa formalnog preduzetničkog obrazovanja, kao i značajnom unapređenju uslova za sticanje znanja i preduzetničkih vještina u okviru neformalnog obrazovanja. Ovdje je posebno potrebno akcenat staviti na uvođenje preduzetničkog učenja na studijske programme neekonomskog usmjerenja, kao i na fakultete za obrazovanje nastavnika, kroz uključivanje preduzetničke kompetencije u metodičke discipline.

Paralelno sa tim, neophodno je učiti na primjerima dobre prakse, ostvarenim kroz projekte u okviru Erasmus+ programa, koji mogu biti dobra polazna osnova za širi dijalog naučne i stručne javnosti u vezi sa uvođenjem preduzetništva i na druge studijske programe.

Kada je riječ o neformalnom obrazovanju potrebno je razvijati preduzetničke kompetencije, znanja i vještine kroz organizovanje trening modula za različite ciljne grupe: mlade, potencijalne preduzetnike, start-up preduzeća, rastuća preduzeća, žene u biznisu, odrasle i dr.

U slučaju "status quo" opcije, politika razvoja cjeloživotnog preduzetničkog učenja kroz formalni i neformalni obrazovni sistem ne bi doprinjela punoj afirmaciji preduzetništva kao krijerene opcije, niti bi preduzetnička znanja, vještine i kreativnost pojedinaca bila usmjereni ka transformaciji ideja u ekonomske aktivnosti i stvaranj, društvenog i ekonomskog prosperiteta.

Zbog toga je potrebno raditi na izgradnji društva znanja, kroz kontinuirano usavršavanje i razvoj preduzetničkih znanja i vještina počev od djece predškolskog uzrasta do mladih ljudi koji treba da izađu na tržište rada i doprinesu kreiranju ekonomskih vrijednosti.

Akcionim planom za 2022-2023. godinu, definisani su nosioci i rokovi za realizaciju konkretnih aktivnosti. Akcionim planom je predviđena realizacija 60 aktivnosti u kojima učestvuje 20 institucija javnog i privatnog sektora, uz podršku donatorskih programa. U procesu identifikacije aktivnosti koje su predviđene za realizaciju samim dokumentom izvršena je procjena potrebnih finansijskih resursa. Osnovni princip koji je uticao na izbor aktivnosti i njihovu realizaciju u narednom dvogodišnjem periodu je proces utvrđivanja potrebnih sredstava za njihovu realizaciju čiji izvor je jasno identifikovan.

Prilikom izrade samom Akcionog plana uspostavljena je puna koordinacija i saradnja svih nadležnih institucija koje su učetrovale u kreiranju samog dokumenta. Praćenjem indikatora učinka i indikatora ostvarenosti imaće se jasna slika o razvoju preduzetničkog učenja u sistemu fomalnog i neformalnog obrazovnog sistema.

4. Analiza uticaja

- Na koga će i kako će najvjerojatnije uticati rješenja u propisu - nabrojati pozitivne i negativne uticaje, direktne i indirektne.
- Koje troškove će primjena propisa izazvati građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima).
- Da li pozitivne posljedice donošenja propisa opravdavaju troškove koje će on stvoriti.
- Da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija.
- Uključiti procjenu administrativnih opterećenja i biznis barijera.

Struktura strateških i operativnih ciljeva je postavljena tako da se fokus preduzetničkog učenja usmjeri ka efikasnijom sprovođenju programa formalnog i neformalnog obrazovanja prema **utvrđenim ciljnim grupama**, (učenici, studenti, nastavnici, nezaposleni, mladi, žene, odrasli, itd) uz snažnu promociju primjera dobre prakse i konstantno praćenje ostvarenja planiranih ishoda.

Na taj način želi se uticati na 4 ključna aspekta:

Izgradnju preduzetničke generacije – da mladi ljudi učestvuju u učenju koje razvija preduzetnički način razmišljanja, omogućavajući im da ispolje svoju kreativnost i podstičući njihov smisao za inicijativu i inovacije.

Razvoj konkurentne i održive ekonomije – da preduzetnici i zaposleni ispoljavaju svoju kreativnost i preduzetnički način razmišljanja, vladajući znanjima, vještinama i sposobnošću da stvore novu vrijednost doprinoseći većoj konkurentnosti preduzeća.

Efektivnu uključenost svih aktera i donosioca odluka u implementaciji – da vladine institucije, privatni, civilni sektor i akademska zajednica aktivno učestvuju u kreiranju i sprovođenju programa, mjera i aktivnosti usmjerenih u pravcu stvaranja preduzetničkog društva.

Podizanje svijesti i promocija preduzetničke kompetencije kao dominantnog trenda - učenici, studenti, djeca, nastavnici, mladi, potencijani i postojeći preduzetnici, žene u biznisu... promovišu preduzetničke ideje i prezentuju primjere dobre prakse u medijima i društvenim mrežama, na okruglim stolovima, konferencijama, učeničkim sajmovima, takmičenjima u zemlji i inostranstvu, doprinoseći stvaranju preduzetnički orjentisanih pojedinaca i društva u cjelini.

Kroz definisana 4 ključna aspekta **direktno će se** uticati na podizanje preduzetničkih znanja i vještina kod djece, učenika, studenata, nastavnika, mladih, žena u biznisu i potencijalnih i postojećih preduzetnika, dok će se na **indirektan način** uticati na sprovođenje obrazovne politike, usklađenost između ponude i tražnje na tržištu rada i stvaranje ekonomije zasnovane na znanju i inovacijama.

Pozitivni uticaji kroz predloženi propis se ogledaju upravo kroz implementaciju aktivnosti definisanih Akcionom planom koje treba da rezultiraju :

- Preduzetničko učenje prepoznato kao ključna kompetencija na svim nivoima obrazovanja;
- Preduzetničko učenje povezano sa praktičnim radom, posebno u okviru dualnog obrazovnog sistema;
- Obučenos nastavnika za primjenu preduzetničkog učenja kao ključne kompetencije
- Praktično preduzetničko iskustvo u stručnom obrazovanju kroz preduzetničke klubove i preduzeća za vježbu;
- Uvođenje preduzetništva kao ključne kompetencije na studijske programe fakulteta neekonomskog usmjerenja;
- Razvoj preduzetničkih znanja i vještina kroz kontinuirane obuke i treninge za posebne ciljne grupe (žene, mladi, početnici u biznisu, postojeća preduzeća)
- Jačanje uloge Nacionalnog partnerstva za preduzetničko učenje.

Negativni uticaji bi se ogledali upravo u nerealizaciji mjera i aktivnosti definisanih predloženih dokumentom, jer na taj način politika cjeloživotnog preduzetničkog učenja ne bi ostvarila direktnu implikaciju na obrazovni sistem i tržište rada.

Propis neće izazvati dodatne troškove građanima i privredi.

Naprotiv, primjena propisa će uticati na podizanje preduzetničkih znanja i vještina određenih ciljnih grupa kako bi iste mogle da doprinesu stvaranju dodatne ekonomske vrijednosti. Kroz sistem obuka i treninga kao besplatnog vida edukacije za ciljne grupe (mlade, žene, potencijalne i postojeće preduzetnike), doprinosi se samo stvaranju dodatne vrijednosti u pogledu unapređenja kompetencija savake od navedenih ciljnih grupa.

Navedeni propis doprinosi jačanju javno-privatnog partnerstva u implementaciji sprovođenja politike preduzetničkog učenja i uspostavljanju čvršćih veza saradnje između institucija formalnog obrazovanja i privrede, ne izazivajući pri tom nikakva administrativna opterećenja i barijere.

Pozitivne posledice donošenja propisa imaju višestruke benefite koji se prvenstveno ogledaju u razvoju ljudskih i institucionalnih kapaciteta kroz realizaciju postavljenih operativnih ciljeva, mjera i aktivnosti definisanih Akcionim planom, odnosno podizanju preduzetničkih znanja i vještina mladih, nezaposlenih, postojećih i potencijalnih preduzetnika u cilju stvaranja preduzetničkog ekosistema zasnovanog na znanju i inovacijama.

Kroz realizaciju navedenog propisa, posebno u dijelu sprovođenja edukacije za specifične ciljne grupe (mlade, žene i potencijalni preduzetnici) doprinjeće se razvoju preduzetništva mladih i ženskog

preduzetništva, čime će bez sumnje doći do formiranja novih privrednih subjekata i unapređenja konkurentnosti. Navedeno će u krajnjem uticati i na povećanje zaposlenosti.

Propis neće izazvati **biznis barijere niti uključuje administrativna opterećenja**. Imajući u vidu sve gore navedeno propis će pozitivno uticati na gore navedene ciljne grupe i doprinijeće eliminisanju jedne od najčešće prijavljenih barijera od strane privrede – nestručna radna snaga koja ne može da odgovori potrebama tržišta rada.

5. Procjena fiskalnog uticaja

- Da li je potrebno obezbjeđenje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore za implementaciju propisa i u kom iznosu?
- Da li je obezbjeđenje finansijskih sredstava jednokratno, ili tokom određenog vremenskog perioda? **Objasni.**
- Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze? **Objasni.**
- Da li su neophodna finansijska sredstva obezbjeđena u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu?
- Da li je usvajanjem propisa predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će proisteci finansijske obaveze?
- Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihod za budžet Crne Gore?
- **Objasni metodologiju koja je korišćena prilikom obračuna finansijskih izdataka/prihoda.**
- Da li su postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda? **Objasni.**
- Da li su postojale sugestije Ministarstva finansija na nacrt/predlog propisa?
- Da li su dobijene primjedbe uključene u tekst propisa? **Objasni.**

Da bi se implementirao Akcioni plan za period 2022-2023., za sve aktivnosti definisani su izvori finansiranja na bazi nacionalnog budžeta, IPA fondova, drugih donatora, kao i doprinosa iz privatnog sektora.

Realizacija planiranih aktivnosti u 2022. godini, ne zahtijeva obezbjeđenje dodatnih budžetskih sredstava, već su ista opredijeljena Zakonom o budžetu za 2022. godinu u ukupnom iznosu od 552.700,00 € - institucija koje se finansiraju iz državnog budžeta:

Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja - 10.000,00€ (prilog saglasnosti)
Centar za stručno obrazovanje - 42.700,00€ (prilog saglasnost)
Zavod za zapošljavanje Crne Gore – 500.000,00€ (prilog saglasnost)

UKUPNO: 552.700,00€

Kada je riječ o obezbjeđenju finansijskih sredstava ona se odnose na određeni vremenski period koji obuhvata period od 2 godine na koliko je i predviđeno sprovođenje aktivnosti definisanih Akcionim planom. Sredstva za realizaciju Akcionog plana za 2022. godinu planirana su budžetom institucija za budžetsku 2022. godinu (prilog saglasnosti institucija).

Iz implementacije propisa ne proizilaze međunarodne finansijske obaveze.

Sprovođenje svih aktivnosti koje prepoznaje dati dokument ne predviđa zaključenje međunarodnih finansijskih ugovora na osnovu kojih bi se i sprovodile definisane aktivnosti. Za sprovođenje aktivnosti su definisani njihovi izvori bilo da je riječ o nacionalnom budžetu, donatorskim sredstvima, kao i doprinosima iz privatnog sektora.

Usvajanjem propisa neće se stvoriti osnova za donošenje podzakonskih akata. Sam po sebi Akcioni plan služi za ostvarenje strateških ciljeva definisanih Strategijom za cjeloživotno preduzetničko učenje 2020-2024. godina.

Implementacijom se neće ostvariti prihodi za budžet Crne Gore, jer imlementacija istog predviđa podizanje preduzetničkih znaja i vještina već pomenutih ciljnih grupa. Indirektno bi moglo doći do povećanja prihoda za budžet Crne Gore kroz povećanje broja novoosnovanih privrednih subjekata, otvaranja novih radnih mjesta i sl, ukoliko se mladi i potencijalni preduzetnici koji prolaže preduzetničke cikluse edukacije odluče za pokretanje sopstvenog biznisa.

Metodologija kojom se došlo do obračuna finansijskih izdataka/prihoda zasnovana je procjeni institucija/organizacija, predstavnika Radne grupe, koji su učestvovali u definisanju aktivnosti predviđenih za realizaciju ovim Akcionim planom, kao i na uporednoj praksi zasnovanoj na analizi regiona u pogledu realizacije sličnih aktivnosti.

Nijesu postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda, jer su institucije koje su učestvovale u definisanju aktivnosti a čiji izvor finansiranja je nacionalni budžet, sredstva za realizaciju aktivnosti definisanih Akcionom planom, predvidjela budžetom svojih institucija za budžetsku 2022. godinu (prilog saglasnosti institucija).

Za sprovođenje Akcionog plana 2022-2023 predložen je finansijski okvir na nivou 1.332,900€, odnosno 888.200,00€ u 2022. godini i 444.700,00€ u 2023. godini, i to:

- nacionalni budžet –605.800,00€ (45,5%)
- javni sektor – 0 € (0%)
- IPA –227.00,00€ (17%)
- donatorski programi –415.000,00€ (31,1%)
- privatni sektor –85.100,00€ (6,4%).

Posmatrano po strateškim ciljevima najviše sredstava je izdvojeno za realizaciju strateškog cilja 2, ukupno 951.500,00€ ili 71,4%, zatim strateškog cilja 1, ukupno 335.800,00€ ili 25,2% ukupnih ulaganja, a najmanje za realizaciju strateškog cilja 3, ukupno 45.600,00€ ili 3,4%. Imajući u vidu međusektorski karakter preduzetničkog učenja, efikasna koordinacija je od ključnog značaja za uspješnu implementaciju i postizanje ciljeva utvrđenih Strategijom za cjeloživotno preduzetničko učenje 2020-2024.

Nijesu postojale sugestije Ministarstva finansija na nacrt/predlog propisa.
Tokom izrade propisa nije bilo primjedbi na dostavljeni tekst.

6. Konsultacije zainteresovanih strana

- Naznačiti da li je korišćena eksterna ekspertska podrška i ako da, kako.
- Naznačiti koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane, u kojoj fazi RIA procesa i kako (javne ili ciljane konsultacije).
- Naznačiti glavne rezultate konsultacija, i koji su predlozi i sugestije zainteresovanih strana prihvaćeni odnosno nijesu prihvaćeni. Obrazložiti.

U kreiranju dokumenta učestvovalo je oko 20 predstavnika institucija javnog i privatnog sektora. Rezultat konsultacija je kreirani dvogodišnji Akcioni plan 2022-2023. koji obuhvata definisanih 60 aktivnosti čija implementacija se očekuje u narednom dvogodišnjem periodu. Učestvovali su predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstva prosvjete, Ministarstva nauke, Zavoda za školstvo, Centra za stručno obrazovanje, Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, Privredne komore Crne Gore, Unije poslodavaca, Univerziteta Donja Gorica, Filozofskog fakulteta, Unije mladih preduzetnika, Biznis Start Up Centra Bar, IPC Tehnopolis, Britanski savjet, Evropska banka za obnovu i razvoj, Kancelarija za Erasmus+, lokalni biznis centri, Nacionalno partnerstvo za cjeloživotno preduzetničko učenje.

Konkretno, sproveden je sveobuhvatan proces na planu preispitivanja i analize:

- izvještaja o sprovođenju akcionih planova strategije u prethodnom periodu (2020-2021.godina)
- analize aktuelnih zbivanja na planu cjeloživotnog preduzetničkog učenja i promovisanja preduzetništva kao ključne kompetencije u Crnoj Gori i u okviru pretpristupnog procesa u EU;
- analize postojećih aktivnosti Nacionalnog partnerstva za preduzetničko učenje;
- preispitivanja postojećeg institucionalnog okvira i
- preispitivanja drugih relevantnih strateških dokumenata.

Kao glavni rezultati konsultacija proistekle su slejedeće sugestije zainteresovanih strana koje su učesvovala u kreiranju propisa:

Nastaviti sa kontinuiranom obukom nastavnika o ključnim kompetencijama za preduzetničko učenje kako bi se osigurala puna implementacija kroz nastavne planove i programe. **Zavod za školstvo i Centar za stručno obrazovanje** su prepoznati kao ključne institucije, koje kontinuirano učestvuju u sprovođenju date aktivnosti duži niz godina;

Pored kontinuiranih aktivnosti na implementaciji preduzetničkog učenja na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, potrebno je akcenat staviti i na realizaciju vannastavnih aktivnosti, čije sprovođenje je bilo otežano usled dvije kalendarske školske godine, zbog složene epidemiološke situacije izazvane korona virusom. Vannastavne aktivnosti razvijaju smisao za inicijativu i preduzetništvo kod učenika i potrebno je od naredne školske 2022/2023. godine više pažnje posvetiti njihovom sprovođenju. **Zavod za školstvo i Centar za stručno obrazovanje** su prepoznati kao ključne institucije, koje trebaju da budu nosioci navedenih aktivnosti;

Uvođenje predmeta Ključna kompetencija u nastavne planove i programe učiteljskih fakulteta. **Filozofski fakultet** treba da bude nosilac navedene aktivnosti;

Uvođenje predmeta ključna kompetencija u studijske programe ne-ekonomskih fakulteta, je jedan od izazova kojem treba posvetiti posebnu pažnju u narednom periodu;

Nastaviti sa usklađivanjem obrazovne upisne politike sa potrebama tržišta rada, kako bi se kroz formalni obrazovni sistem „oblikovali“ pojedinci će moći da odgovore potrebama tržišta rada. U ovom pogledu je važno nastaviti sa uspostavljanjem većeg broja partnerstava između vaspitno-obrazovnih ustanova i privrede naročito kroz sistem dualnog obrazovanja. **Ministarstvo prosvjete kao resorno ministarstvo u saradnji sa Privrednom komorom Crne Gore i Centrom** za stručno obrazovanje treba da nastavi sa aktivnostima u pravcu prepoznavanja značaja dualnog obrazovnog sistema i njegovog praktičnog sprovođenja, kako bi se uskladila obrazovna politika sa potrebama tržišta rada i tržištu ponudio kadar odgovarajućih stručnih profila.

Potrebno je nastaviti i sa snažnijom mentorskom podrškom, posebno za specifične ciljne grupe – mlade, žene i početnike u biznisu, kako bi se kroz adekvatnu savjetodavnu podršku doprinjelo snaženju biznis performansi privrednih subjekata i na osnovu dijagnostifikovanja trenutne situacije u preduzeće, ponudio odgovarajući model za unapređenje poslovanja. **Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma** je prepoznato kao nosilac ove aktivnosti u saradnji sa Japanskom agencijom za međunarodnu saradnju (JICA).

U narednom periodu potrebno je raditi na uspostavljanju sistemskog okvira Analize potreba za obukom MSP i kreiranja i implementacije potrebnog seta obuka kojim će se zadovoljiti potrebe MSP za specifičnim znanjima i vještinama. **Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje Crne Gore i Nacionalnim partnerstvom za preduzetničko učenje** biće nosioci cjelokupnog procesa sprovođenja navedene analize.

Razvoj preduzetničkih kompetencija, znanja i vještina kroz organizovanje trening modula za različite ciljne grupe: mladi, potencijalni preduzetnici, start-up preduzeća, žene u biznisu;

Aktivnija uloga **Nacionalnog partnerstva za preduzetničko učenje**, posebno u dijelu promocije primjera

dobre prakse kako na nivou formalnog tako i na nivou neformalnog obrazovnog sistema, kroz obezbjeđenje bolje koordinacije i saradnje različitih aktera uključenih u obrazovne procesa i izvan njega; Promovisati i podijeliti dobro razvijene prakse kako bi se stvorila pozitivna slika o preduzetništvu među mladima kao i raditi na jačoj promociji raspoloživih EU programa i načina korišćenja raspoloživih sredstava.

U izradi Akcionog plana nije korištena eksterna ekpertska podrška.

7: Monitoring i evaluacija

- **Koje su potencijalne prepreke za implementaciju propisa?**
- **Koje će mjere biti preduzete tokom primjene propisa da bi se ispunili ciljevi?**
- **Koji su glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva?**

Ko će biti zadužen za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene propisa?

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma će u skladu sa nadležnostima koordinatora Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2020-2024. godina i Nacionalnog partnerstva za preduzetničko učenje na godišnjem nivou pratiti ostvarenje aktivnosti definisanih ovim dokumentom, kako bi se obezbjedila potpuna uključenost i posvećenost svih aktera u ostvarenju ciljeva i mjera definisanih kroz dvogodišnji Akcioni plan. Na tim osnovama bi se po potrebi predlagale i sprovodile korektivne mjere kako bi se na najefikasniji način obezbjedilo sprovođenje predmetne politike. Blagovremenim praćenjem će se identifikovati ostvareni napredak, detaljnije analizirati problemi i prepreke nastale u procesu sprovođenja Strategije.

Tokom sprovođenja propisa sprovedeće se sljedeće mjere u cilju ispunjenja ciljeva:

Intenziviranje saradnje i bolja komunikaciju između članica Nacionalnog partnerstva za cjeloživotno preduzetničko učenje, odnosno uključivanje svih ključnih aktera u cilju povećanja vidljivosti i prepoznatljivosti značaja preduzetničkog učenja u obrazovnom sistemu i van njega. Kroz promociju i dodjelu priznanja za primjere dobre prakse kako u formalnom, tako i u neformalnom obrazovanju, uticaće se na stvaranje jednog pozitivnog stava u kreiranju preduzetničkog eko – sistema, kroz koji bi se ukazalo na značaj razvoja preduzetničkih znanja, vještina i kompetencija i njihovom usklađivanju sa potrebama tržišta rada, značaju edukacije za lični i profesionalni razvoj svakog pojedinca, kao i važnosti umrežavanja mladih na nacionalnom i regionalnom nivou i pružanju podrške radu udruženja mladih.

Na nivou svakog pojedinačnog operativnog cilja definisana su dva odgovarajuća indikatora učinka, čije ostvarenje će se pratiti u odnosu na početnu i ciljnu vrijednost.

Indikatori za ostvarenje operativnih ciljeva su naznačeni u svakoj aktivnosti u vidu ostvarenih rezultata (broj obuka, broj medijskih nastupa, broj obuka nastavnika, broj održanih sajмова, obučeni mentora i sl.)

Datum i mjesto

20.06.2022. godine

MINISTAR

Goran Đurović

